herpy

VARANER

Varanus salvadorii

Varanus salvadorii er en opptil omkring 250 cm lang, trelevende varan fra regnskogene på New Guinea med en hale som er minst dobbelt så lang som hode og kropp, og et plassbehov på størrelse med et rom.

Familie: Varanidae Engelsk: Crocodile Monitor Publisert 15. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**150-250 cm** total lengde inkl. hale
Vekt	**2 500-6 000 g**
Levealder	**15-25 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Trelevende**
Biotop	**Regnskog**
Vanskelighetsgrad	**Ekspert**

STELL

Min. terrarium	**300 × 150 × 200 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**28-32 °C**
Varmeplass	**35-40 °C**
Temperatur, natt	**24-26 °C**
Luftfuktighet	**70-90 %**
Vann	**Vanndel** dybde 30-50 cm
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 2
Kosthold	**Insekter og virveldyr**
Holdes	**Alene eller parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**24-60 mnd.**
Kullstørrelse	**4-12 egg**
Kull per år	**1-2**
Inkubasjon	**155-251 dager** ved 28-30,5 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

V. salvadorii er eneste art i undersleksten *Papusaurus* og en av de lengste varanene som finnes. Dyr i fangenskap blir sjelden over 250 cm (snute-kloakk-lengde 75-85 cm), og det lengste museumseksemplaret måler 255 cm; oppgaver på over 4 m er aldri blitt bekreftet. Hannene er tydelig lengre og tyngre enn hunnene. En frisk, voksen hann på omkring 75 cm i snute-kloakk-lengde veier 5-6 kg og en hunn 2,5-3 kg; langt tyngre dyr er som regel for feite. Halen utgjør mesteparten av lengden: den er minst dobbelt så lang som hode og kropp, tynn som en pisk, forholdsvis lav og bare svakt sammentrykt fra sidene. Kroppen er slank og lett i forhold til for eksempel *V. komodoensis*. Snuten er butt og tydelig hvelvet, og tennene er lange, sagtakkede og lett krumme. Dyret er svart til mørk olivengrønt på ryggen med gule flekker i tverrgående rader, og ungene er tydeligere tegnet enn de voksne. Det sitter hudfolder på sidene av strupen, og klørne er kraftige og krumme.

Arten ble beskrevet i 1878 fra et dyr samlet inn ved Dorei i det nordvestlige New Guinea. Den hører til de minst kjente varanene, særlig i naturen. Den lange halen holdes rullet sammen, og formen tyder på at den brukes som gripehale i trærne heller enn som ror i vann.

Arten hører til de mest krevende krypdyrene overhodet. Et voksent dyr trenger et anlegg som i praksis er et rom eller et drivhus med stor høyde, mange kilo virveldyr som fôr hvert år, temperatur-, lys- og fuktstyring i stor skala og en dyrepasser som kan håndtere et nervøst dyr med kraftige bitt og klør. Arten kan bli drøyt 25 år, men mange dør langt yngre, særlig av eggleggingsvansker, urinsyregikt og bitt fra artsfeller.

Utbredelse og leveområde

Varanus salvadorii finnes bare på New Guinea og den lille øya Salawati utenfor vestspissen av øya: i den indonesiske delen (Papua) og i Papua Ny-Guinea. Typelokaliteten er Dorei, i dag Manokwari, i nordvest. Arten er kjent fra lavlands- og åsskog langs det meste av kysten, men det er ingen sikre funn fra nordkysten øst for utløpet av Sepik-elven. De fleste funn er gjort under 200 m, men viltkameraer har fotografert aktive dyr i 1.500 m i Torricelli-fjellene.

Utbredelsen er nesten ikke undersøkt i felt, og dyrene sees sjelden, så funnpunktene på kartet er spredte. Funn utenfor New Guinea på kartet stammer fra dyr i fangenskap eller feilregistreringer.

> **Naturlig utbredelse:** Indonesia og Papua Ny-Guinea.

LEVEOMRÅDE

Varanus salvadorii lever i uforstyrret, tropisk regnskog i lavlandet og åsene, i skog langs elver og i den åpne skogen i det sørlige lavlandet. Den unngår ryddede områder og sekundærskog og forsvinner der det jaktes tett på bebyggelse. Arten er først og fremst trelevende og beveger seg raskt og sikkert i trekronene, der den bruker den lange halen som motvekt og til å holde fast. Den er dagaktiv og svømmer godt. Voksne dyr ser ut til å ha faste trær med hulrom høyt oppe, og den hyppigst observerte føden i naturen er fugler.

Klimaet er varmt og fuktig hele året, med over 3.000 mm regn, høy luftfuktighet og bare små svingninger mellom årstidene. Skogen er under press fra hogst og plantasjer, og dyrene fanges til handel, for skinnets skyld og som mat. Arten er oppført som livskraftig på rødlisten, men bestandens størrelse og utvikling er ukjent. Matvalg, redevalg og døgnrytme i naturen er dårlig kjent.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

Stell

TERRARIET

Størrelsen er det første kravet som avgjør om arten kan holdes forsvarlig. Ett voksent dyr skal ha minst 300 × 150 × 200 cm (lengde × bredde × høyde), og en gruppe på en hann og tre hunner minst 550 × 250 × 300 cm. Langt større og høyere anlegg er bedre: dyr i for små rom blir feite og får hudavskrapninger og slitte klør, og der klimaet tillater det, er utendørs anlegg eller drivhus med tilgang til trær å foretrekke. Nyklekkede unger kan begynne i et lukket terrarium med omkring 2 m² gulvareal og 2 m i høyden, men etter et halvt år må de ha langt mer plass.

Bygg for voksenstørrelsen fra start, med solide vegger og lukkede, sikre dører. Arten er en utbruddskonge: glatte flater av glass eller stål på over 120 cm kan den ikke klatre opp, men tre, betong og nett blir avsøkt for den minste ujevnhet, og den kan slippe ut gjennom en sprekk på 5 cm. Nett skal ha masker som er store nok til å klatre i, men så små at hode og ben ikke kommer gjennom. Varmekilder og lamper skal sitte skjermet, så dyret ikke kan treffe eller brenne seg på dem.

Innred med mange kraftige grener og stammer med myk bark i alle høyder og hvileplasser høyt oppe, for eksempel steiner eller hyller 150-200 cm over gulvet. Betong og andre ru flater sliter på hud og klør. Bunnen skal være dyp og myk, så dyret tar fall fra høyden uten skader: 50-100 cm kokosmold eller en blanding av jord og blader som holder på fuktigheten og lar dyret grave og legge egg. I et vanlig terrarium ødelegger dyrene levende planter med en gang, så bruk kunstige planter; bare i svært store anlegg klarer robuste planter seg. Et stort vannbasseng på omkring 90 × 120 cm og 30-50 cm dypt hører med; noen dyr svømmer daglig i store bassenger, og vannet byttes ofte. Skjul, for eksempel hule trestammer og en kjølig, fuktig hule, og skjerming så dyret kan komme ut av syne for mennesker og artsfeller, reduserer stress.

TEMPERATUR

Varanus salvadorii er tropisk og dagaktiv og trenger en stor temperaturgradient fra omkring 26 °C i den kjølige enden til solplasser på 35-40 °C. Bakgrunnstemperaturen holdes oftest på 28-32 °C og senkes litt om vinteren. Solplassen varmes opp med kraftige lamper ovenfra, så den ligner en solstråle, og den skal være stor nok til at hele dyret kan varme seg; arten soler

seg helst høyt oppe. Dyret skal ha tilgang til solplassen i minst 4 timer om dagen. Det er overflatetemperaturen på solplassen, målt med et infrarødt termometer, som er avgjørende, ikke luften.

Dyret skal alltid kunne komme bort fra varmen til skygge, vann og en kjølig, fuktig hule. Om natten passer 24-26 °C, som i tropisk regnskog; den nøyaktige nattetemperaturen er ikke kjent. Hold temperaturen stabil, og bruk termostater med uavhengige sikkerhetsbrytere, fordi store lamper og varmekabler ellers kan gi brannfare eller overoppheting. Kalde, fuktige perioder gir luftveisproblemer.

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Arten krever høy luftfuktighet, 70-90 % hele tiden, og samtidig god ventilasjon, så bakterier og sopp ikke får fotfeste. Tørr hud og vansker med hudskiftet er tegn på for lav fuktighet, mens misfargede, bløte flekker i huden tyder på for mye fukt og infeksjon. Et friskt dyr har blank hud og er ferdig med hudskiftet i løpet av en uke. Fuktigheten kan varieres med årstiden, for eksempel fire til seks korte forstøvinger om dagen i en lang periode midt på året og to til tre resten av året.

I naturen drikker arten regnvann oppe i trærne, og mange dyr i fangenskap vil ikke drikke av skåler, fossefall eller bassenger. Kunstig regn med forstøving eller sprinklere er derfor nødvendig for å holde dyret hydrert. Et stort vannbasseng øker fuktigheten og brukes til å bade og svømme. Den dype, fuktige bunnen gir arten mulighet til å grave og legge egg.

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og soler seg i de øvre lagene av skogen. Ufiltrert sollys er best; innendørs bør taket slippe UV gjennom, og det skal alltid suppleres med kraftige lamper som gir både UVB og varme. UVB er nødvendig. Arten plasseres i Ferguson-sone 2, men solplassen skal gi en UV-indeks på 4-6 i opptil 4 timer om dagen, mens dyret samtidig kan søke skygge; ville og utendørs holdte dyr unngår UV-indeks over 9. Mål UV-indeksen med en UV-måler, særlig under kunstig lys.

Ha en fast dagslengde på omkring 12 timer lys og 12 timer mørke året rundt, styrt av en tidsbryter. Arten kan likevel også yngle med en årstidsvariasjon fra 15 timer lys om sommeren til 9 timer om vinteren. Vær oppmerksom på at kraftige UV-lamper med glødetråd kan avgi mye varme tett på dyret.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Varanus salvadorii er et rovdyr, og i naturen ser fugler ut til å være hovedføden, supplert med små pattedyr, egg, insekter og øgler. I fangenskap gis hele byttedyr: vaktler, kyllinger, rotter, mus og av og til fisk, kreps, kanin, and eller kalkun. Mindre byttedyr gitt oftere er bedre enn store måltider som hele kaniner og høner, som gir lange perioder med inaktivitet. Hele dyr dekker behovet for kalk og vitaminer bedre enn kjøtt. Egg kan graves ned som berikelse, men mange egg og kyllinger med plomme gir et fett- og kolesterolrikt fôr. Voksne dyr fôres typisk to ganger i uken og unge to til tre ganger, og mengden økes i paringstiden. Fôr som må hentes oppe på en stamme eller lokkes fram, gir mosjon.

Overfôring er artens største problem i fangenskap. Fedme og svake muskler henger sammen med eggleggingsvansker, og et proteinrikt fôr kombinert med for lite vann gir urinsyregikt. Hold dyret slankt, vurder huld jevnlig, og tilpass mengden. Kalk- og vitamintilskudd brukes med forsiktighet og særlig til drektige hunner og unger. Lange pinsetter reduserer risikoen for bitt ved fôringen.

Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Varanus salvadorii er typisk nervøs og sky og unngår kontakt med mennesker, og noen dyr reagerer aggressivt. Hvert dyr har sin egen karakter. Med daglig, rolig rutine og berikelse blir mange dyr etter hvert trygge på holderen og viser sjelden forsvarsatferd, mens enkelte forblir svært nervøse og irritable. Viltfangede dyr er særlig følsomme og trenger steder der de ikke kan sees.

Sikkerhet: Før et bitt trykker dyret kroppen flat, ruller halen, blåser opp strupen og hveser høyt. Blir det trengt opp i en krok, gir det et varselbitt, og selv det kan gi alvorlige sår som krever legebehandling. Bittet er også giftig: det kan svi, blø lenge og hovne opp, fordi giften hemmer blodets størkning. Klørne er kraftige, og den lange halen kan slå som en pisk. Bruk bittsikre hansker opp over underarmen og lange pinsetter, og del ikke rom med et aggressivt dyr. Fastholding er siste utvei og krever to-tre personer: én til hode og hals, én til kropp og ben og én til halen. Targettrening og fôr som lokker dyret fra ett rom til et annet, gjør det mulig å unngå håndtering; på den måten kan dyrene også venne seg til veterinærundersøkelser, for eksempel blodprøver.

Som alle krypdyr kan arten bære salmonella. Vask hendene grundig etter all kontakt med dyr, fôr, terrarium og vann, og la ikke barn eller gravide håndtere dyr og utstyr.

Sosialt holdes arten enkeltvis eller i par. Hunner kan være aggressive mot både hanner og andre hunner, særlig rundt egglegging, og aggresjon er sett i alle kjønnskombinasjoner. Likevel kan par og små grupper leve sammen i årevis, for eksempel en hann og tre hunner i et svært stort terrarium. Skjerming mellom hanner og hunner er nødvendig, fordi begge kjønn kan bli stresset av å se hverandre. Ved paring flyttes dyrene sammen i to til fire uker og skilles igjen, og hunnen kan skade hannen alvorlig.

Les mer: Karantene og hygiene Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hunnene blir kjønnsmodne etter to til tre år, hannene ett til to år senere. Voksne hanner er tydelig større og kraftigere enn hunnene med en bredere, mer kantet snute. Bulene etter hemipenis er ikke tydelige nok til sikker kjønnsbestemmelse, og hunnens hemiklitoris forveksles lett med hannens kjønnsorganer. Hos voksne hanner kan beinene i hemipenis sees på røntgen, men den sikreste metoden er en DNA-test av en bloddråpe, som kan brukes på dyr i alle aldre. Avl bør bare skje i regi av zoologiske hager eller samlinger med plass til å holde dyrene adskilt.

PARRING

Arten yngler hele året i fangenskap, men på nordlige breddegrader ser dyrene ut til å foretrekke våren og høsten. Paringen kan blant annet falle i april-juni, juli-august og september-oktober, avhengig av temperatur, fuktighet og dagslengde. Hanner og hunner holdes oftest adskilt og samles bare i to til fire uker, der dyrene lokkes inn i hverandres terrarium med fôr for å unngå håndtering.

Dyrene gjenkjenner først partnerens kjønn når de har undersøkt duften med tungen. Hannen nærmer seg med rykkvise hodebevegelser og konstant tungespill, og en villig hunn legger seg flatt ned, ofte med lukkede øyne. Hunner kan angripe hannen voldsomt, særlig etter egglegging, så hannen får bittsår ved halerota og på bakbena. Det er derfor nødvendig å kunne skille dyrene med en gang. Arten kan muligens formere seg ved jomfrufødsel, så en hunn som holdes alene, kan legge levedyktige egg.

EGGLEGGING OG KULL

Kullene er på 4-12 egg, og eggene veier 40-80 g. En hunn kan legge to kull i løpet av et år. De siste to ukene før eggleggingen blir hunnen mindre aktiv, soler seg mye og graver mange prøvehull der hun stikker snuten ned. Selve graving og egglegging tar omkring tre timer. Eggene ligger typisk fra 20 til 50 cm under overflaten, og etterpå fyller hunnen hullet og skjuler reiret, så det er vanskelig å finne; hun blir ofte i nærheten og vokter det. Noen hunner graver ikke i det hele tatt, men sprer eggene utover bunnen, og noen hunner eter sine egne egg.

Arten er kresen med redeplassen, så gi flere muligheter i trygge, skjermede områder. En 120 cm høy beholder med en blanding av kokosmold, sphagnum, torv og sand, som hunnen kan nå via en gren, fungerer godt. Redesubstratet skal holdes ved 80-90 % fuktighet og være så dypt at hun kan grave minst 60 cm ned. Eggleggingsvansker er den hyppigste dødsårsaken hos voksne hunner, og tilbakeholdte egg er vanlig; også cyster på eggstokken kan være dødelige. Hold derfor øye med hunnen, og få raskt veterinær ved sløvhet eller manglende egglegging.

INKUBASJON

Eggene tas ut og legges i vermikulitt blandet med vann i et forhold på omkring 1:1 etter vekt, gjerne sterilisert og med filtrert vann. Inkuber ved 28-30,5 °C, helst 29-30 °C; 28,5 °C kan være for lite, mens 29,5 °C gir unger. Det er en fordel å gi hvert egg sin egen beholder, så dårlige egg ikke smitter de gode, og å veie beholderen annenhver uke og erstatte vannet som er fordampet. Egg som blir mørke i løpet av de to første ukene, er som regel ubefruktet og kasseres.

Eggene klekker etter 155-251 dager, og jo høyere temperatur, desto kortere tid. Ikke rør eggene underveis: egg som jevnlig tas opp for å bli målt, kan dø selv om ungene er fullt utviklet. Døde unger i fullt utviklede egg forekommer også uten kjent årsak.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er selvstendige fra klekkingen og bør begynne å ete i løpet av 72 timer. De første måltidene er ofte nyfødte mus, og deretter kan insekter som gresshopper være hovedføden de første månedene, med en nyfødt mus i uken. To fôringer om dagen avvekslet med fastedager og mye plass til å klatre gir aktive unger, og vekten kan dobles på ti uker. Tvangsfôring frarådes; eter ikke en unge, så sjekk klimaet, stress og parasitter. Selv nyklekkede unger kan ha innvollsparasitter, så få undersøkt den første avføringen.

Unger av samme størrelse kan holdes sammen, men noen blir aggressive, og selv forlikelige unger skilles ved fôring, fordi de skarpe tennene kan gi alvorlige sår. De biter tidlig og kan gå etter hansker, så bruk lange pinsetter fra starten. Ungene kan kjennes fra hverandre på flekkemønsteret helt til de er store nok til en mikrochip.

Helse og vanlige feil

Varanus salvadorii er ikke lett å holde frisk, og mange dyr i fangenskap lever kort. De typiske problemene er:

- Eggleggingsvansker, den hyppigste dødsårsaken hos hunner, ofte i forbindelse med fedme og svake muskler. Tilbakeholdte egg og cyster på eggstokkene krever som regel operasjon.
- Urinsyregikt, den hyppigste dødsårsaken hos hanner, ved for proteinrik kost, overfôring og for lite vann.
- Fedme ved for mye og for fet føde og for lite bevegelse i et for lite anlegg.
- Aggresjon mellom dyr, i alle kjønnskombinasjoner, med bittsår som krever veterinær.
- Parasitter: importerte dyr har ofte flått og mange slags innvollsorm og encellede parasitter.
- Hudsopp og andre smittsomme sykdommer som kan spres fra andre krypdyr i samlingen; bruk separate redskaper og god hygiene.
- Brannskader fra uskjermede lamper og varmekilder, også fordi stressede dyr søker mot lampen for å gjemme seg.
- Luftveisinfeksjoner ved kulde og feil fukt, og hudproblemer ved for tørt eller for vått klima.

Bare en svært liten del av dyrene som handles, er oppdrettet. Indonesia har en årlig fangstkvote til handel, så voksne dyr som tilbys i Europa, kan ha ukjent eller ulovlig opprinnelse. Viltfangede dyr har ofte parasitter, er stresset og slutter ofte å ete. Få en avføringsprøve og en helsesjekk hos en veterinær med erfaring på krypdyr ved kjøp. Søk veterinær straks hvis dyret slutter å ete, virker sløvt, har åpen munn og hvesende pust eller har et bittsår.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.